

Játék és varázs Krúdy neveiben

Krúdy hatásának és újra klvirágzott népszerűségének sok tényezője közt nem utolsósorban stílusát kell említenünk, melyről azt írta első monográfusa, hogy ez a „legnagyobb alkotása”. Aki olyan művészettel használja és alakítja-teremt a nyelvet, mint ő, aki oly érzékeny minden árnyalata iránt, s képzeletével különös fényt sugároz a szavakba, az fokozott jelentőséget tulajdonít a neveknek is, a nyelv sajátos elemeinek, amelyek éppen fogalmi és logikai értelem híján annál gazdagabb asszociációs és hangulati tartalommal, esztétikai értékkel telítődnek, Természetes tehát, hogy a Krúdy-szerű „névérzékeny” írói alkat sűrűn fölhasználja őket jellemzésre vagy hangulati hatás keltésére. Bármelyik könyvét olvassuk, lépten-nyomon találkozunk nemcsak különös fantázianevekkel, hanem a nevek gazdag, színjátékos és képzeletpezsdítő hangulati tartalmára utaló érdekes megfigyelésekkel, észrevételekkel, ötletekkel is. Íme, néhány példa az író furcsa, meghökkenítő vagy játékos-mulatóságos névtárából: *Bánatiné, Emléki, Alom Béla, Almos Ákos, Végsőhelyi Kálmán, Kalkuttai, Kácsér úr, Csinosi, Dudorászi, Ludacskai, Mitskei és Matskási, Palacki, Rumfy Artúr, Verbénai: Késő Fánt, Eszteri Eszter, Vilmosi Vilma, Maszkerádi kisasszony, Kövi Dinka* asszonyság.

Tudjuk, Krúdy maga is sok változatban tűnik föl regényeiben és elbeszéléseiben: a klasszikus mesehöz, *Szindbád* mellett olyan romantikus vagy valószerűtlen nevekkel ruházva föl „alakmásait”, mint *Rezeda Kázmér, Józsiás, Nagybotos Viola, Kisilonka Jácint*. A különöst kedvelő játékos mutatózik meg abban is, hogy alakjainak nevét egy apró változtatással eltorzítja, s ezzel furcsán egvedivé teszi: *Élestő Éva (Bukfenc), Kesthelyi úr (Boldogult úrfikóromban), Pistoli (Napraforgó)*.

A nevek iránti vonzalmát jelzi az is, hogy — jórészt termékenységének „leplezésére” — félszáz írói álnevet használt, pl. ilyeneket: *Abrándi, Borongó, Gourmand, Mézeskalácsi, Óbudai Remete, Régi ablakok alatt sétáló, Szigeti Harkály*. Jellemző, hogy hősei is, átváltozó-színész módján, szívesen választanak hangzatos álneveket, amelyekkel új szerepekbe élhetik bele magukat: „E percben *Julián* vagyok, a tehetséges költő, és a nő a kert alatt vár, pontban éjfélkor” (*Szindbád ifjúsága*).

Krúdy különös gonddal, ösztönös-tudatos érzékenységgel ügyel a névadásra. Teremtő képzelete, a névvarázs megszállottjaként, egész életeket, valóságos látomásokat álmodik a nevekbe, név és személy mágikus kapcsolatát, egységét sugallva. Egy regényalakja borokról és borvidékekről bölcselkedve ezt mondja: „Ha egy embert *Érmellékinek* vagy *Hégyaljának* hívnak, nem lehetne róla rosszat feltételezni távolról sem. A neveknek szaguk van, amelyek nyomban megütik az ember orrát, amint hallja őket. Lehet-e elképzelni egy embert, akit például *Bakatornak* hívnak: valamely vérszegény, életunt alaknak, halotti fehér harisnyában és papírszínű föllel? Ellenkezőleg: életerős, vérpiros, harsogó hangú és nadrágszíjakkal bűbelődő emberek jutnak eszünkbe, midőn egyes tájakról hallunk, ahol a jó borok teremnek” (*Asszonyságok díja*).

Persze főként a női nevek foglalkoztatják Krúdyt. *Rezeda Kázmér* például odáig ment e vonzalmában, hogy a savanyúvizekből csak nőneműekkel keverte borát (*A vörös postakocsi*). *Esztena!* — kiáltja valaki egy leány nevét, s az író máris látomást sző köréje: „Képzeletemben fehérfalú spanyol házak suhantak el... S az erkélyen sötétszemű nők várakoznak, vállukon kis mantillákban. Valahol messze — tán Sevil-lában — élesen kezdtek ha-rangozni, mintha most gyűj-

tanák meg a gyertyákat Isten Baránya körül” (*Az útitárs*). Az ifjúságtól és a szerelem-től búcsúzva, Krúdy emlékezete egyénítő-jellemző hangulati elemeket társít a női nevekhez: „Az *Irmák* budai tél-szagú neve, az *Arankák* strucctollas, legyezős lengése, a *Máriák* ég felé fordított szemefehére, a *Katinkák* affektálása, *Juditok* bibliás, színészkedő szenvedélye, *Sárák* anyáskodó, de erőszakos csókja, a *Margitok* apácásan kopogó cipősarka... női nevek álmodozó varázsa — Isten veletek (*Kánaán könyve*).

Különös ötletből születik a játékosan egzotikus név: *Rizuzlett*. Egy asszony így hívatta magát kedvesével, mert „észrevette, hogy a férfi napkeleti barnaságát és franciás könnyedségét kedveli leginkább. Csinált magának egy nevet, amelynek betűiben benne volt a Kelet és a Nyugat” (*Napraforgó*). E hölgy egyébként nem ragaszkodott e nevéhez. Sok szerelme volt, s „minden férfi más néven ismerte. Babonaságból vagy a szerelem újszerűségéből: az asszony más és más nevet adott magának, midőn egyik szerelemből a másikba elutazott” (uo). Szinte természetes, hogy új szerelem érzelmi közösségébe új emberként, új „nom d'amour”-ral lépünk be: „Minden új szerelem kezdetén új nevet kaptam a szerelmi keresztelőn” — mondja az N. N. hőse.

A nők általában vagy büszkén és öntudatosan viselik magukhoz illőnek érzett nevüket, vagy éppen ellenszenvesnek tartják, szabadulni igyekeznek tőle, önkényes, romantikus névcserével. Mindkét esetre sok példát találunk Krúdnyálk. „*Eupénia* különös súlyt helyezett arra, hogy a nevét betű szerint, lehetőleg fuvolázva eltsék ki a férfiak” (*A feltámadás*). *Albai Izabella* postáskisasszony „mindig teljes nevét írta a postai vévényekre, s bemutatkozáskor tisztán, hangsúlyozva mondta ki” (*Szindbád ifjúsága*). — Egy *Rozáli* nevű asszony egyenesen nevét okolja elrontott, boldogtalan életéért: „Ha legalább *Alice*-nek hívnának — gondolta magában —, mint vidéki barátnőjét, aki harmadszor ment férjhez szent, bolond szerelemmel... Az *Alice*-oknak szerencsésük van. Am *Rozáli* névvel már harmincéves koromban öregnek éreztem magam” (*Aranykéz utcai szép napok*). *Nussdorf* kisasszony, akinek *Anna* volt a neve, „jobban szerette magát *Tatjánának, Juliának, Emmának* neveztetni” (*Palotai álmok*). Egy *Czinkének* nevezett hölgy csak hosszas kérésre, szégyenkezve vallja meg szerelmesének, hogy hozzá nem illő, csúnya nevet örökölt nagyjától: *Ciliké* (*Pesti album*).

Elég gyakori, hogy név és egyéniség megfelelésére, összhangjára gondolva, a nevekhez — főként a nőkéhez — bizonyos életkort, testalkati sajátosságot, viselkedési módot, jellemvonásokat vagy éppen hajszínt érzünk odailles-nak, szorosan hozzá tartozónak. Krúdy azonban, a maga képzeletének különös képzet-társításával, még a név és a szemöldök állása között is kapcsolatot talál: „*Nagybotos*, ha sokáig nézte egy idegen nő szemöldökét, lassan rájött a nevére. Más szemöldökük volt az *Ilonának* és más a *Margitoknak*. Az *Ilonák* bizonyos várakozásteljes, kíváncsi, sohasem kielégült szenvedéllyel rajzolt szemöldököt viselnek, míg a *Margitok* szemöldöke tudást, meglepetést, kielégülést ígér a férfiaknak. Babonás dolog ez” (*Hét bagoly*).

Röpke, csapongó tallózásunkkal föl akartuk hívní a figyelmet Krúdy írásművészetének erre a kiáltón feltűnő, de kevésbé tudatosult s alig elemzett oldalára. Névadási módszere és a nevekhez való viszonya stílusának egyik egyéni jellegzetessége és művei sajátosan irreális légkörének jelentős tényezője.